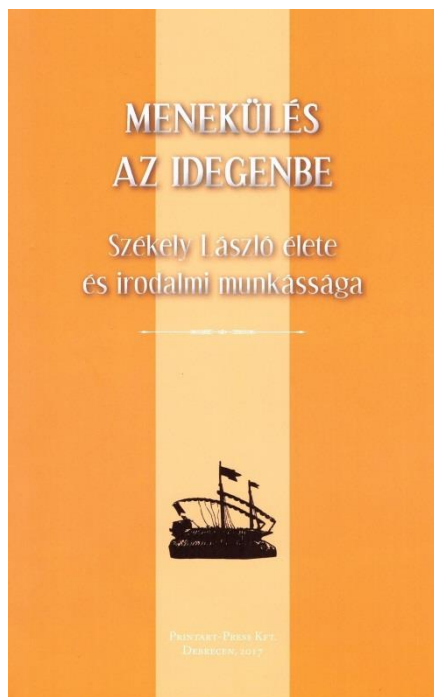

**Pusztai Gábor Menekülés az idegenbe.
Székely László élete és irodalmi munkássága.**
Debrecen, Printart-Press Kft. 2017, 377 oldal.

Pusztai Gábor a magyarországi néderlandisztika egyik legtöbb, legértékesebb tudományos és oktatói teljesítményét felmutató képviselője. A Magyarországon eddig tökéletesen elfeledett Székely Lászlóról (1892–1946) írott alapos és kitűnő monográfiáját számos hazai és nemzetközi tudományos publikáció, konferencia-előadás előzte meg, melyek közös témája Hollandia gyarmati irodalma. Hosszú évek óta olyan neves holland kutatókkal dolgozik együtt, mint például Gerard Termorshuizen és Olf

Praamstra leideni irodalomprofesszorok. Elévülhetetlen érdemei vannak különféle, rendkívül értékes kéziratok felkutatásában és tudományos feldolgozásában, ilyen Radnai István (1893–1940), Székely László útítársának és unokatestvérének első világháborús naplója. Több hazai tudományos kötetet szerkesztett, s az ő nevéhez fűződik a néderlandisztikai tanulmányokat közlő *Acta Neerlandica* (?) c. tudományos folyóirat létrehozása és főszerkesztése valamint a Debreceni Egyetem Néderlandisztika Tanszékének – melynek a szerző tanszékvezető egyetemi docense – izgalmas sorozata a holland-magyar irodalmi, történelmi és kulturális kapcsolatokról, melyben ez a kötet is megjelent. Jelenleg egyik szerzője és szerkesztője a készülő magyar nyelvű holland irodalomtörténetnek, mely munkában a holland nyelvű és a magyar irodalom és kultúra találkozási pontjai állnak a középpontban. Tudományszervező tevékenysége is tekintélyes, rendszeresen szervez konferenciákat a Debreceni Egyetemen.

Jelen munkája több szempontból is fontos. Először is – ahogy már említettem – egy Magyarországon elfeledett, ám külföldön ismertebb magyar szerző Székely László, utazó, író, műfordító és grafikus munkásságával ismerttet meg minket.

Mindenekelőtt a magyar irodalmi kánon határait tágítja Székely irodalmi munkásságának bemutatásával és elemzésével. Noha az irodalmi kánonok per definitionem konzervatívak, a magyar irodalmi kánon nemzetközi viszonylatban talán még konzervatívabbnak mondható. Sem bekerülni, sem pedig kikerülni nem könnyű innen. Noha a magyarországi gender-kutatások már jó ideje szép eredményeket értek el elfelejtett vagy agyonhallgatott írónők munkásságának a bemutatásával, közülük szinte egyik sem került be a szilárdan férfiközpontú magyar irodalmi kánonba. Ugyanígy sok még a teendő az értékes, mert értékeket felmutató szórakoztató vagy lektűr irodalom emancipálása terén is. Pusztai Gábor dolgozatában kimondva-kimondatlanul arra tesz kísérletet, hogy Székely Lászlót beemlje a magyar irodalmi kánonba. Nem könnyű a feladat, hiszen mind a tematika – magyar ültetvényes sors az egykori holland gyarmaton, Szumátrán – mind pedig a műfaji ambivalencia – útleírás?, kalandregény?, önéletrajz? – az irodalmi kanonizáció ellen dolgozik. A szerző érdeme, hogy felhívja Székely Lászlóra a magyar irodalomtudomány figyelmét, mely a megkésett kanonizáció első lépése lehet. Pusztai könyve tehát ebből a szempontból is innovatívnak nevezhető.

A könyv jelentősége továbbá abban rejlik, hogy Pusztai a műfordításnak a kultúrák közvetítésben betöltött szerepére is rámutat. Hosszan

elemzi Székely László és holland író-*felesége*, Madelon Lulofs (1899–1958) műfordítói munkásságát, s ennek szerepét a holland és a magyar irodalom szempontjából. A házaspárnak elvülhetetlen érdemei vannak a múlt század harmincas évei magyar irodalmának holland és a negyvenes évek holland irodalmának magyar nyelvre fordításában, azaz a két kultúra közötti közvetítésben. A házaspár budapesti műfordítói munkásságának eredménye többek között Márai Sándor, Kassák Lajos, Molnár Ferenc és más magyar szerzők hollandiai megjelenése. A kulturális transzfer tematikája meglehetősen újnak számít a magyar irodalomtudományi publikációkban, leszámítva persze a kifejezetten fordítástudományi munkákat. Ma azonban a fordítástudomány már régóta önálló diszciplínának számít, s nem csak a szépirodalmi művek fordításával foglalkozik. Pusztai kötete azért különösen értékes, mert a kulturális transzfert, egy író műfordítói tevékenységét legalább olyan fontosnak tartja, mint szépirodalmi tevékenységét, s ezért az irodalomtudományi elemzésbe beemeli a műfordítást is, mint a kulturális transzfer egyik legalapvetőbb formáját. Ezzel komoly lépést tesz abba az irányba, hogy a leendő irodalomtörténetekben a jelenleg elhallgatott műfordítók, az irodalomszervezők, maga az irodalmi intézményrendszer, egy-egy kor szak irodalmi élete is helyet kapjon. A könyv legértékesebb részének éppen azt a fejezetet tartom, amely

ben Pusztai Székelynek *Az őserdők-től az ültetvényekig* (1935) c. művének magyar, holland, angol és német szövegét bravúrosan veti egybe és elemzi a különböző társadalmi kontextusokban történő változásait és fogadtatását. Ez a rész komoly recepciótudományos kutatási eredménynek számít.

Fontos erénye a könyvnek az is, hogy Székely László személyes élettörténetét összekapcsolja irodalmi műveivel, s ezzel visszahozza a szerzőt az irodalomtudományi arénába. Ez mind a posztkoloniális elméletek, mind pedig az irodalomtudományi gender-elméletek javaslatával összecseng. Edward Said

Orientalism (1978) c. munkájában hívja fel a figyelmet a szerző fontosságára a műveiben kirajzolódó szemléletmódot illetően. Said ebben a vonatkozásban a szerző stratégiai pozíciójáról beszél. Végül, de nem utolsósorban azt is a könyv különleges értékének tekinthetjük, hogy – hasonlóan a szerző korábbi munkásságához – egy magyar szerzőnek a holland kultúrával történő találkozásán keresztül a holland-magyar kulturális kapcsolattörténet egy rendkívül izgalmas, és a magyar közönség számára tökéletesen ismeretlen fejezetét tárja elé.

Gera Judit

*néderlandistaa, egyetemi tanár
Eötvös Loránd Tudományegyetem*

Kölesériana 1–3.

Forráskiadványok és tanulmánykötet ifjabb Köleséri Sámuel működéséről

Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár, 2012, 2015, 2016

Az elmúlt években az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a Szegedi Tudományegyetem együttes erőfeszítésének gyümölcseként három kötet jelent meg a *Kölesériana* sorozatban. A főként Font Zsuzsa szerkesztői munkájának tulajdonítható kiadványok mindegyike a partiumi református lelkész családból származó ifjabb Köleséri Sámuel (1663–1732) működését térképezi fel.

A lelkészként induló, majd az orvosi pálya felé forduló (aulikus) értelmiségi magasra ívelő, majd börtönben véget érő életútja korábban sem volt ismeretlen a kora újkor és a felvilágosodás kutatói előtt, ám a most bemutatandó kötetek várhatóan még inkább az érdeklődés középpontjába helyezik a személyét.